

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА,
КАФЕДРА РЕГІОНАЛІСТИКИ І ТУРИЗМУ
АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ РАЙОННИХ ТА ОБЛАСНИХ РАД
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ В. К. МАМУТОВА НАН УКРАЇНИ
НАУКОВА ГРУПА АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПОЛІТИКИ
ШВЕЙЦАРСЬКОГО ФЕДЕРАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (м. Цюрих, Швейцарія)
ЦЕНТР ДЕМОГРАФІЧНИХ, УРБАНІСТИЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
УНІВЕРСИТЕТУ м. МЕХІКО (Мексика)

ЕКОНОМІКА ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ

Збірник матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму

м. Київ
22–23 березня 2023 р.

*Рекомендовано до друку Вченю Радою факультету маркетингу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана,
Протокол № 9 від 21 квітня 2023 року*

E45 Економіка відновлення міст: Зб. матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, 22–23 березня 2023 року. К.: КНЕУ, 2023. 410 с.

ISBN 978-966-926-441-1

Визначено виклики та проблеми повоєнного розвитку міст України; наголошено на необхідності формування з міст України центрів відповідності членству в ЄС; проаналізовано світовий досвід відновлення зруйнованих міст та сформовано способи його упровадження в Україні; запропоновано інноваційні інструменти відновлення міст (смарт-підходи, діджиталізація, кібербезпека); створено засади стратегії розвитку міст; розроблено заходи з повернення біженців та ВПО у місця їхнього попереднього постійного проживання; висвітлено здобутки реформи місцевого самоврядування у розвитку міст; наголошено на необхідності діяльності молодіжних урбаністичних рухів; запропоновано інструменти розбудови безпечного міського довкілля та відбудови енергетичної інфраструктури міст; опрацьовано заходи з фінансування відновлення міст; сформовано критерії та шляхи інтеграції економічної науки, освіти і публічного управління містом і способи професіоналізації стратегічного управління відновленням міст України.

Для науковців і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти ЗВО, державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, усіх зацікавлених у тематиці форуму.

УДК 338.246.8:711.4](06)

Матеріали друкуються в авторській редакції.

*Відповіальність за науковий рівень публікацій,
обґрунтованість висновків, достовірність результатів,
наявність plagiatu несуть автори*

ЗМІСТ

Панельна дискусія 1 Виклики та пріоритети відновлення міст України

Аведян Л. Й., Лукашев С. В. Реалізація здобутків реформи децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи	9
Бабець І. Г. Досвід міжнародного співробітництва у повоєнній відбудові пост-югославських міст	12
Бараник З. П., Аблова О. К. Сталий розвиток регіону як домінантна модель управління	15
Безпалько Т., Коляда Т. А. Українська економіка під час війни: пошук балансу для відновлення	19
Буряченко А. Є., Стрельнік А. Д. Здобутки та труднощі в реалізації реформи місцевого самоврядування	21
Василакій О., Коляда Т. А. Пріоритети державної підтримки бізнесу в умовах війни як драйвери відновлення економіки України	25
Васильців Т. Г., Левицька О. О. Чинники трансформації та напрями відбудови регіональних ринків праці України	27
Васильців Т. Г., Мульська О. П. Потенціал внутрішньо переміщених осіб — тригер економічного відновлення регіонів	30
Войціцька К. М. Сучасні проблеми економічного розвитку урбанізованих територій	33
Gavkalova N., Shumskaya A. Directions for the development of public management system for the implementation of effective state and local policy in Ukraine on the basis of digitalization	36
Глушко А. Д., Таранець Б. В. Інституційне забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: досвід ЄС для України	39
Грех А. С. Виклики та можливості для закладів вищої освіти України в умовах післявоєнного стану	43
Гречана С. І. Варіативність та виклики повоєнного відновлення міст	45
Громоздова Л. В., Базарна О. В. Методологія досліджень публічного управління та адміністрування регіональним розвитком території : системний підхід	48
Джигора О. М., Супрунова І. В. Виклики місцевого економічного розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення	51
Dymchenko O., Smachylo V., Rudachenko O. Transformation of life support enterprises as a component of the city's ecosystem	55
Дорошенко В. Світовий досвід післявоєнного відновлення: перспективи для України	57
Дунаєв І. В. Мілітаризована розподілена економіка України та Харківщини: доляючи біль, намагаючись вижити на нові десятиліття	60
Євдокимов В. О., Конотопцев О. С. Сучасний стан використання технологій партисипативної демократії в територіальних громадах східних регіонів України	63
Єрьомка Д. В., Табацький М. Г. Реалізація соціального механізму взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в умовах децентралізації	67
Жаліло Я. А. Відновлення міст у вимірах консолідованості суспільного простору	70
Жилінська Л. О. Світовий досвід післявоєнного відновлення міст на засадах відкритості	73
Zablodska D. V. Openness and competitiveness of ukrainian cities: pre-war and wartime periods	77
Заблодська І. В., Рогозян Ю. С. Планування повоєнного відновлення та реінтеграції окремих районів донецької і луганської областей у простір України	80
Залєвська-Шишак А. Д., Шишак А. О. Практики відкритих інновацій публічного сектору для повоєнного відновлення України	83
Захаров Д. М. Безпекові виклики урbanізованих територій в Україні	87

Іваницький М. В., Затонацька Т. Г. Інвестиційні пропозиції щодо енергетичного сектору України	90
Косицька В. Ю. Вирішення проблем надзвичайних гуманітарних ситуацій при відновленні міст..	92
Кустовська О. В. Відновлення міст, постраждалих у результаті воєнних дій: проблеми та шляхи їх вирішення	95
Кушнір Т. М. Економічні чинники повернення українських біженців	98
Лисяк Н. М. Стан, виклики і цивілізаційні тренди повоєнного розвитку міст України.....	101
Лісогор Л. С. Трудовий потенціал відновлених міст: проблеми реалізації та напрями розвитку ..	104
Ляшенко П. А. Стратегема розробки плану відновлення економіки міст та району	107
Martynovych N. Scientific and methodological support for assessing the socio-economic results and efficiency of development of the war-affected territories of Ukraine	110
Маруняк Є. О., Лісовський С. А., Гукалова І. В., Мозговий А. А., Покляцький С. А., Горміз О. В. Українські міста крізь призму концепцій міського розвитку: довоєнний та повоєнний вимір збалансованості	113
Мацелюх Н. П. Політика сталого розвитку міст ЄС в умовах глобалізації	117
Медвідь Г. С. Забезпечення сталого розвитку у містах як складова соціально-економічного відновлення регіонів України: міжнародний досвід	120
Мельник А. Ф. Структурна трансформація економіки міст як виклик для розбудови інституційної архітектоніки.	122
Мигович Т. М., Сікан А. В., Гулей Ю. В. Функціонування територіальних громад в сучасних умовах	126
Науменко О. М. Роль реформи децентралізації в повоєнній відбудові міст України	129
Наумчук В. В., Маркіна М. І. Теоретичні аспекти повоєнного розвитку міст України, постраждалих від бойових дій.	132
Остафійчук Я. В. Демографічні передумови повоєнного відновлення економіки міст	135
Павленчик Н. Ф., Павленчик А. О. Організаційна модель реструктуризації сільського економічного простору	139
Пилипів В., Венцель В. Європейська практика участі органів місцевого самоврядування в адмініструванні місцевих податків	142
Підоричева І. Ю. До питання про повоєнний сталий розвиток міст України.	144
Плещкановська А. М. Комплексне відновлення українських міст: вибір пріоритетів	147
Прощенко А. К. Маркетинг територій як один з факторів повернення українських біженців	149
Резніченко А. О., Рвач А. М. Повоєнний розвиток торгово-економічних відносин західних регіонів України: проблеми і перспективи	152
Ромахова О. О. Визначення напрямів планування повоєнної реінтеграції ОРДЛО	155
Саливон О. А. Відновленні міст, регіонів після закінчення війни: світовий досвід	159
Сергієнко Л. В. Розвиток понятійного апарату державного управління безпекою урбанізованих територій.....	162
Сердюк В. В., Дмитренко О. С., Красножон С. В. Світовий досвід відновлення міст, постраждалих у результаті бойових дій	165
Суїрун Н. А. Альтернативні моделі повоєнної реконструкції міста: досвід Німеччини	169
Снігова О. Ю. Справедлива трансформація як основа повоєнної відбудови старопромислових регіонів та міст України	172
Сотник І. М., Маслій М. Ю. Механізми соціально-солідарного фінансування для повоєнної відбудови України.....	175
Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Поведінка внутрішньо переміщених осіб в умовах війни: регіональні особливості	178
Тарасевич О. В. Відкритість повоєнного відновлення міст: світовий досвід та українські реалії ..	182

Проект ЄС «Угода мерів — Схід» не припинив свою роботу в Україні у період повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Цей інструмент у 2022 р. оновлено за рахунок зростання рівня зобов'язань міст щодо скорочення викиди CO₂ до рівня 35 % у відповідності з Оновленим національним визначенням внеском України до Паризької Угоди (НВВ2). Після офіційного приєднання до Угоди мерів місто бере на себе обов'язки щодо розроблення протягом двох років та часткової реалізації Плану дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату (ПДСЕРК), де викладено бачення громади по досягненню кліматичної нейтральності до 2050 року.

Таким чином, справедлива трансформація повинна залишатися основним трендом повоєнної відбудови старопромислових регіонів України та монофункціональних вугільних міст зокрема, яка повинна доповнюватися заходами з трансформації в базових інфраструктурних системах міст для посилення декарбонізаційних тенденцій в контексті суттєво урбаністичних процесів. Це можливо досягти за рахунок модернізації енергетичних та промислових підприємств; розвиток відновлюваних джерел енергії; забезпечення енергоефективності в усіх секторах економіки від виробництва, транспортування до споживання; термомодернізації будівель; збільшення частки органічного сільського господарства та ресурсозберігаючих практик сільського господарства; електрифікації та оновлення транспорту; запровадження ієархії управління відходами; збільшення лісистості та реформи управління лісовим фондом. Також важливо враховувати, що в Україні дії щодо справедливої трансформації потребують додаткових зусиль, спрямованих на подолання екологічних наслідків, спричиненими військовими діями, зосередженими більшою мірою саме на територіях старопромислових регіонів. Вирішувати проблеми справедливої трансформації вугільних мономіст України доцільно шляхом реалізації конкретних цілей Плану відновлення України.

insotnik@gmail.com

Сотник І. М.

доктор економічних наук, професор, Сумський державний університет, Україна

Маслій М. Ю.

студент, Сумський державний університет, Україна

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНО-СОЛІДАРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Анотація. Обґрунтовано доцільність залучення механізми соціально-солідарного фінансування для повоєнної відбудови України. Проаналізовано особливості таких механізмів, надано рекомендації щодо їх використання.

Ключові слова: відбудова, соціальна та солідарна економіка, соціально-солідарне фінансування, Україна.

Повномасштабна агресія Росії в Україні завдала безпрецедентних збитків вітчизняній економіці: мільйони громадян були змушені покинути своє місце проживання і шукати прихистку в західних регіонах країни або за кордоном; щонайменше 30 % бізнес-структур пішли з ринку з суттєвим скороченням робочих місць, а ті, що залишилися, опинилися на межі виживання; зростаюча інфляція на тлі скорочення доходів населення спричинила збільшення

рівня бідності; збитки енергетичні та інші інфраструктурі перевишили мільяриди доларів США; екологічні наслідки військових дій поки що неможливо оцінити навіть приблизно.

Боротьба за виживання нації дорого коштує Україні: щомісячний дефіцит державного бюджету складає від 3 до 5 млрд доларів США і закривається за рахунок фінансової допомоги від іноземних партнерів. Українці активно підтримують свою армію та співромадян, що постраждали від російської агресії, пожертвами та волонтерською діяльністю. А науковці вже проводять дослідження, розробляючи плани післявоєнного відновлення країни.

Водночас, уже зараз очевидно, що відбудова зруйнованих територій потребуватиме масштабних інвестицій, які державний бюджет України неспроможний забезпечити. Тому багато уваги уряду приділяється залученню благодійних коштів з усього світу, зокрема, на платформі United24 за участі відомих публічних осіб. Такі інтернет-платформи, що з'явилися і в інших державах на підтримку України, є одним із прикладів застосування фінансових механізмів соціальної та солідарної економіки (ССЕ), спрямованої на вирішення актуальних суспільних завдань, з якими не можуть впоратися ринкові і державні структури.

У глобальному світі ССЕ сьогодні виконує роль тригера для виникнення нових форм солідарності у сфері захисту довкілля, розвитку культури, ініціатив громадянського суспільства, освіти, соціального захисту тощо [5], і доповнює традиційну ринкову економіку, компенсиуючи її вади. Компанії, які працюють за принципами ССЕ, сприяють економічному прогресу та вирішенню багатьох соціальних і екологічних проблем, наприклад, боротьбі з бідністю, покращенню доступу до освіти, медичних послуг, чистої питної води та ін. [4].

Фінансова інклузія створює більше можливостей для компаній ССЕ для реалізації їх потужного потенціалу у вирішенні актуальних суспільних завдань [1]. Тож одним із компонентів, які формують базис ССЕ, є соціально-солідарне фінансування (ССФ), яке дозволяє отримати фінансові ресурси на вигідніших умовах, ніж від комерційних установ [4]. Незважаючи на значний потенціал ССФ як інструмента соціальних та інших перетворень у різних країнах світу, механізми його використання для післявоєнної відбудови України потребують додаткового наукового обґрунтування, що є метою даного дослідження.

ССФ доцільно розглядати як складну систему фінансових операцій, яка має на меті підтримку перспективних та економічно ефективних проектів з урахуванням соціальних аспектів, забезпечуючи балансування показників соціальної та економічної ефективності. Ключовим компонентом ССФ є соціальний вектор, спрямований на реалізацію соціально необхідних та суспільно корисних заходів. Важливими елементами ССФ є також взаємодопомога та відносини, які будуються на довірі. ССФ є особливо ефективним видом фінансування, оскільки він відповідає локальним соціальним потребам та зміцнює стабільність громад, а також є менш вразливим до змін та криз, що є істотною перевагою у сучасному світі [4]. Особливо це актуально для України, де сучасне економічне середовище є суперечливим, невизначенім і незбалансованим [4 — 6].

Водночас, ефективність ССФ залежить від наявності чітких правил, а головне — їхнього дотримання, що є запорукою успішної реалізації проектів ССЕ. Саме соціальна складова фінансування визначає ключову роль та надає особливого статусу ССФ. Цей вид фінансування передбачає взаємодію найрізноманітніших структур: громадських організацій, асоціацій, товариств взаємодопомоги, кооперативів, фондів тощо. Їх функціонування характеризується спільним управлінням, обмеженням прибутку заради задоволення соціальних потреб (збереження соціальних цінностей, поширення принципів солідарності і співробітництва). Вибір конкретної форми ССФ з їх різноманіття має ґрунтуватися на аналізі переваг та недоліків, особливостей застосування при реалізації проектів, прагнень і очікувань стейкхолдерів, тощо. Систематизацію механізмів ССФ, які можуть бути залучені для повоєнної відбудови України, подано у табл. 1.

Таблиця 1

**ОСНОВНІ РІЗНОВИДИ МЕХАНІЗМІВ ССФ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ
(СИСТЕМАТИЗОВАНО АВТОРАМИ НА ОСНОВІ [2–4; 6, 7])**

Механізм ССФ	Характеристика
Краудфандинг	технологія залучення мікроінвестицій за допомогою спеціалізованих інтернет-платформ для реалізації різноманітних проектів
Краудінвестинг	альтернативний фінансовий інструмент для залучення капіталу в стартапи та підприємства малого бізнесу від широкого кола мікроінвесторів
Фандрайзинг	збір коштів неурядовими організаціями для благодійних цілей, підтримки соціально вразливих верств населення, людей, що опинилися в складних життєвих обставинах, тощо
Венчурна філантропія	застосування або перенаправлення принципів традиційного фінансування венчурного капіталу для досягнення благодійних зусиль
Імпактне інвестування	інвестиції, здійснені з наміром створити позитивний вимірний соціальний та екологічний вплив, поряд з отриманням фінансового прибутку
Етичне інвестування	практика використання етичних принципів інвестора як основного фільтра для вибору інвестування в цінні папери
Капітал терпимості	акціонерний або борговий капітал, який його власники інвестують з метою отримання вигід, характерних для довгострокових інвестицій. При цьому інвестори не вилучають свої інвестиції навіть за несприятливих короткострокових умов для підприємства
Соціальне фінансування	інвестиції у проекти, які є необхідними для досягнення соціальних цілей, наприклад, таких, що включені до Порядку денного сталого розвитку. Впливаючи на вартість капіталу, соціальне фінансування може створювати стимули для фірм слідувати бізнес-моделям, які краще відповідають соціальним цілям
Соціальні облігації	дохідні облігації, які залучають кошти для нових та існуючих проектів із позитивними соціальними результатами
Пожертві	є подарунком для благодійності, гуманітарної допомоги або для користі справі
Гранти	фінансові ресурси, що надаються в дар від грантодавця
Позики	кошти, що надаються фінансовими установами на зворотній основі
Субсидії	прямі (наприклад, готовкові платежі) або непрямі (наприклад, податкові пільги) вигоди, які надаються особі, підприємству чи установі, як правило, урядом для усунення певного тягаря за умови відповідності загальним інтересам суспільства або для просування соціальних благ чи економічної політики
Соціальні фондові біржі	електронні торгові платформи, які дозволяють соціальному бізнесу залучати капітал через етичних інвесторів, готових інвестувати у підприємства, що мають подвійну корпоративну та соціальну місію
Державно-приватне партнерство	побудова ділових взаємовідносин між державою та приватними структурами, що передбачає об'єднання зусиль для задоволення суспільних потреб, об'єднання можливостей державного регулювання та приватного сектору для реалізації спільних проектів, орієтованих на вирішення соціальних, екологічних та інших проблем громад
Міжнародні кредитні і грантові програми	фінансові ресурси міжнародних організацій, які надаються суб'єктам ССЕ на зворотній (кредити) або незворотній (гранти) основі для реалізації суспільно значущих проектів

Серед зазначених у табл. 1 механізмів, на нашу думку, особливу увагу слід приділити таким порівняно новим для України інструментам, як імпактне та етичне інвестування, капітал терпимості, соціальні облігації та фінансування, підтримувати на державному рівні розвиток соціальних фондовых бірж. Зазначені механізми дозволяють спрямувати вільні кошти українських фізичних та юридичних осіб саме в ті проєкти, які за думкою суспільства, є найбільш значущими для відбудови України, забезпечити прозорість та демократичне управління фінансовими потоками. Безумовно, державно-приватне партнерство, міжнародна підтримка у вигляді кредитних і грантових програм є критично важливими, але поряд з цим концентрація внутрішніх ресурсів країни задля власної відбудови є унікальною можливістю консолідувати українське суспільство, посилити солідарну відповідальність та отримати максимальний економічний і соціальний ефект від інтеграційних процесів в громадах.

Публікацію підготовлено в рамках виконання проекту Модуль Жана Моне «Соціальна солідарна економіка: впровадження досвіду ЄС для стального розвитку» (SSEExpEU-101047518-GAP-101047518, 2022–2025), що фінансується Європейським Союзом.

Література

1. Balkenhol B. Solidarity finance and the SDGs: scale, subsidies and sustainability. 2019. URL: <https://cutt.ly/K8ncVr6> (date of access: 28.02.2023).
2. Hilbrich S. What is social finance? Definitions by market participants, the EU taxonomy for sustainable activities, and implications for development policy. Discussion Paper 29/2021. DIE, Bonn 2021. URL: <https://cutt.ly/g8nc8Ue> (date of access: 28.02.2023).
3. Бондар А. В. Форми солідарного фінансування еколого-орієнтованих проектів: вітчизняний і зарубіжний досвід партнерства стейкхолдерів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. № 2(70). С. 58-65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-34>.
4. Бондар А. Роль соціально-солідарного фінансування. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2017. Т. 22. Вип. 5 (58). С. 112-117.
5. Мельник Л. Г. Сходження до Утопії, або «Машина часу» М. М. Неплюєва (соціально-економічний аналіз) : монографія. Суми: Фолігрант, 2013. 240 с.
6. Смоленіков Д. О. Модель краудфандингу в управлінні проектами. *Економічні проблеми стального розвитку : мат-ли Міжнар. науково-практичної конференції імені проф. Балацького О. Ф.*; за ред. О. В. Прокопенко, М. М. Петрушенка. Суми: СумДУ, 2015. С. 492–493.
7. Сотник І. М. Соціальна та солідарна економіка: електронний навчальний посібник. Суми: СумДУ, 2022. 247 с. URL: <https://tinyurl.com/s3t7rbuc> (дата звернення: 28.02.2023).

Сторонянська І. З.

д.е.н., проф., ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна

Беновська Л. Я.

к.е.н., с.д., ДУ «Інститут регіональних досліджень ім .М.І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна

ПОВЕДІНКА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Під час війни Україна вперше зіткнулась з таким масовим переміщенням населення (більше чверті населення України була змущена покинути свої домівки), а внутрішньо перемі-